

## TOURISM IN THE WORLD AND UZBEKISTAN ECONOMY PLACE AND ROLE

Rakhmonov Siyavush Turob  
Samarkand State University

### Abstract

In an era of globalization, tourism is one of the fastest growing industries. According to scientists, in the XXI century, the tourism industry is expected to become the most profitable sector in the world. Today, tourism is the third largest industry after the automotive and oil refining industries. Tourism also has a significant impact on the country's infrastructure. Along with tourism, it will lead to the development of transport, food, hotels, trade, handicrafts, construction and other services in the region. It also serves to modernize the country's appearance, develop the hotel and restaurant industry, and build links between industries such as transportation and communications systems.

**Keywords:** tourism, outbound tourism, domestic tourism, visa regime simplification, urban travel, halal tourism, pilgrim tourism, infrastructure

Turizm sohasi xalqlar o`rtasidagi o`zaro munosabatlarni muvazanashtirib turuvchi muhim omillardan hisoblanadi. Xalqlarning etnik turlari, ularning urf odatlari va an`analari haqida bevosita xabardor bo`lish, bu xalqqa bo`lgan xurmatni oshishishiga xizmat qiladi. Bunda dunyo xalqlari o`rtasidagi o`zaro hurmat oshib, ular o`rtasidagi munosabatlarni yaxshilashga xizmat qiladi.

Turizm sohasining zamonaviy iqtisodiyotda, yangi ishchi o`rinlarni kengaytirish va kichik biznesni rivojlantirishdagi o`rniga alohida e`tibor qaratilgan. Jahon iqtisodiyoti, mintaqalar, rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda turizm sohasining rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari tahlil qilingan. O`zbekistonda turizmni rivojlantirishning ustuvor yo`nalishlari, qo`llab-quvvatlash chora-tadbiralari, shu jumladan, transport logistikasini va infratuzulmasini, mehmonxonalarni rivojlantirish, viza tizimini soddalashtirish masalalariga katta e`tibor qaratilgan. Zamonaviy turizm bozori, turistik yo`nalishlarning rivojlanish tendensiyalari va istiqbollari yoritilgan, shu jumladan, shahar sayohati, halol turizm, ziyorat turizmi va boshqalar. Xorijiy mamlakatlar tajribasidan kelib chiqqan holda O`zbekistonda turizmni rivojlantirish imkoniyatlari hamda istiqbollari kafolatlangan deb hisoblashimiz mumkin.

Turizmning global rivojlanishi dunyo mamlakatlarini yaqinlashtirib, ularning o`zaro munosabatlarini faollashtirishda eng ishonchli va eng mustahkam tizimdir. Turizm rivojlanishi

deyarli barcha sohalarga ijobiy ta'sir ko'rsatib mamlakat iqtisodiyotining dinamik tarzda o'sishiga olib keladi. Shuningdek, sohaga kiritilayotgan sarmoya qisqa fursatda o'zini oqlashi, turistik kompaniyalar imkoniyatlari kengayishi hamda yuqori foyda olish mumkinligi sohaga jalb qilinayotgan investitsiyalar hajmini oshirmoqda. Shuning uchun, ko'pgina davlatlar va tadbirkorlar turizmning rivojlanishi uchun katta e'tibor bermoqdalar. Bugungi globallashuv jarayonida mamlakatlar iqtisodiy faoliyatida turizm sektori yuqori daromad manbai sifatida alohida ahamiyatga ega. Turizmning mamlakat iqtisodiy-ijtimoiy hayotiga ta'siri valyuta tushumi, ish o'rinlarini yaratish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, madaniyat va qadryatlarni saqlashda ko'rinadi. Shu boisdan O'zbekistonda ham turizmni rivojlantirish, uning iqtisodiyotdagi o'rnini oshirish uchun alohida e'tibor qaratilib, qator islohotlar olib borilmoqda.

Bu islohotlar o'zbek turizmining rivojlanishida eng muhim qadamlardan bo'lmoqda. Shu jumladan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi Farmoni bilan tasdiqlangan, 2017–2021 yy. O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasida ham tarkibiy o'zgartirishlarni chuqurlashtirish, milliy iqtisodiyotning yetakchi tarmoqlarini modernizatsiya va diversifikatsiya qilish hisobiga uning raqobatbardoshligini oshirish maqsadida turizm industriyasini jadal rivojlantirish, iqtisodiyotda uning roli va ulushini oshirish, turistik xizmatlarni diversifikatsiya qilish va sifatini yaxshilash, turizm infratuzilmasini kengaytirish belgilandi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev o'zining Oliy Majlisga murojaatnomasida "Hozirgi kunda milliy iqtisodiyotga yuqori daromad keltiradigan istiqbolli tarmoqlardan biri – bu turizmdir. O'zbekiston turizm sohasida ulkan salohiyatga ega bo'lgan davlat hisoblanadi. Yurtimizda 7 ming 300 dan ortiq madaniy meros obyektlari mavjud va ularning aksariyati YUNESKO ro'yxatiga kiritilgan", – deb takidlagan edi. Turizmni rivojlantirish davlat qo'mitasi tomonidan taqdim etilgan ma'lumotlarga ko'ra, 2018 yilda O'zbekistonga 5.34 million nafar turist tashrif buyirgan. 2017 yilda ularning soni 2,69 mln nafarni tashkil etgan, ya'ni sayyohlar soni bir yilda 97 foizlik o'sishni ko'rsatib, ikki baravarga oshgan. 2016 yilda esa ularning soni 2,07 million nafarni qayd etgan. O'tgan yil davomida 9 mamlakat uchun vizasiz rejim e'lon qilinib, fuqarolari uchun soddalashtirilgan viza rejimi qo'llanuvchi mamlakatlar soni 12 tadan 50 taga oshdi. 2018 yilning 15 iyulidan elektron kirish vizalarini rasmiylashtirish va berish tizimi ishlay boshladi.

So'nggi besh yil ichida barcha global ish o'rinlarining 5 tadan bittasi aynan turizm sohasida yaratilgan. Mutaxassislar fikriga ko'ra, keyingi 10 yil ichida dunyo bo'yicha turizm sohasida

100 million qo‘shimcha ish joylari yaratilishi kutilmoqda. Bu keyingi o‘n yillikda har to‘rtta yangi ish joyidan bittasi turizm sektori tomonidan yaratilishini anglatadi. Turizm sohasidagi ishlar ayniqsa ayollar, yoshlar va boshqa jamiyatning cheklangan qatlamlari bandligini oshirishga xizmat qiladi. Turizm iqtisodiyoti uchun juda muhim bo‘lgan mamlakatlarda ish o‘rinlarini yaratishda asosiy manba sifatida qaralmoqda. Gretsiyada yaratilgan barcha yangi ish o‘rinlarining 71 foizi, Portugaliyada 60% va BAAda 47 foizi manashu sektor hissasiga to‘g‘ri kelmoqda.

2019 yilda xalqaro turistlar soni 1,8 mlrdga teng bo‘ldi va bu ko‘rsatkich 2027 yilga kelib 2 mlr kishidan ortiq bo‘lishi kutilmoqda. Hozirda turizm 2018 yilda 3.9 foiz o‘shish bilan dunyo miqyosida eng tez rivojlanayotgan ikkinchi sektor (ishlab chiqarish sanoati 4,0 foiz o‘sgan) hisoblanadi. Undan keyingi o‘rinlarda sog‘liqni saqlash (+ 3.1%), axborot texnologiyalari (+ 1.7%) va moliyaviy xizmatlar (+ 1.7 foiz) sektorlari o‘rin egalladi. 2019 yilda o‘rtacha global iqtisodiy o‘shish 3.8 foiz bo‘lgan bo‘lsa, bu ko‘rsatkich turizm sohasida undan yuqori o‘shishni qayd etdi.

2030 yilga kelib musulmonlar dunyo aholisining 25% ni tashkil qilishi hamda jahonda eng tez o‘sayotgan diniy jamoaga aylanishi kutilmoqda. Ba‘zi musulmon mamlakatlari bozorlarida xarid qobiliyati o‘shib borishi va yangi xaridorlar sonining ortishi tufayli moddiy jihatdan farovon bo‘lgan o‘rta sinf shakllanmoqda. Buning natijasida xalqaro turizmda musulmon sayyohlar ulushi ortib borishiga xizmat qiladi.

Musulmon sayohatchilarning soni yuqori darajada o‘shib borayotgan bo‘lsada, lekin ayol sayohatchilarning o‘rtacha ulushi oshmagan. Musulmon sayohatchilar ancha yosh bo‘lib, 75 foizni 25 yoshdan 44 yoshgacha bo‘lganlar tashkil etadi. Ularning aksarini Oliy ma‘lumotga ega bo‘lganlar tashkil etadi.

O‘zbekistonda milliy iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, hududlarni jadal rivojlantirish, mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligini oshirishni ta‘minlovchi strategik tarmoqlardan biri bo‘lgan turizmni rivojlantirish bo‘yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmogda. Shuningdek, 2019-2025 yillarda O‘zbekiston Respublikasida turizm sohasini rivojlantirish Konsepsiyasida ko‘zda tutilgan quyidagi vazifalarni amalga oshirish ko‘zda tutilgan. Jumladan:

- turizm faoliyati sohasidagi normativ-huquqiy bazani takomillashtirish, turizmni rivojlantirish uchun qulay sharoitlar yaratishga qaratilgan xalqaro me‘yor va standartlarni implementatsiya qilish;
- turizm infratuzilmasini rivojlantirish hamda maqbul va qulay turizm muhitini yaratish;
- transport logistikasini rivojlantirish, ichki va tashki yo‘nalishlarni kengaytirish, transport xizmatlari sifatini oshirish;

- turizm bozorining turli segmentlariga yo'naltirilgan turizm maxsuloti va xizmatlarini diversifikatsiya qilish;
  - respublika ichida turizm xizmatlariga bo'lgan ehtiyojni qondirishga yo'naltirilgan turizm faoliyati sub'yektlarining faolligini rag'batlantirishni ta'minlovchi ichki turizmni rivojlantirish;
  - O'zbekiston Respublikasi turizm maxsulotini xalqaro va ichki turizm bozorlarida targ'ib qilish, mamlakatning sayohat va dam olish uchun xavfsiz sifatidagi imidjini mustahkamlash;
- Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash kerakki, tabiiy resurslardan doimo uzluksiz foydalanish davlat kelajagi uchun, uning rivojlanishi uchun yechim hisoblanmaydi. Rivojlanayotgan dunyo davlatlari qatori buyuk tarixga ega O'zbekiston ham turizm sohasida dunyoda o'z nufuziga ega bo'lishi kerak deb o'ylayman.

Bunda turizmni rivojlantirish, tarixiy obidalarimiz rolini oshirish va ularni dunyoga ko'rsatish turizm sohasi orqali mamlakat iqtisodi uchun yaxshigina sarmoya olib kelishini dunyo mintaqalari orqali ko'rib turipmiz.

Bunda bizga marketing tizimi va reklama xizmati faollashishi kerak. Dunyo xalqlarini O'zbekistondek jannatmakon, tarixiy shahar borligiga e'tiborini tortish zarur deb hisoblayman. Bunda chet davlatlari TV tizimlari bilan shartnomalar va internet web saytlari orqali mintaqamiz nufuzini oshirish keng urg'u berish lozim bo'ladi. Zero, bunday dunyoviy va diniy manaviyati boy o'lkaga kelish barcha xalqlar uchun ajoyib hordiq va'da qilishiga men ishonaman.

## FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

- [1]. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «O'zbekiston Respublikasi sayyohlik sohasini rivojlantirishni tezlashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi farmoni. –T.:2.12.2016y.
- [2]. 2017 — 2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi. <http://lex.uz/docs/-3107036>
- [3]. “O'zbekiston Respublikasini turizmni jadal rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida” PF-5611, 05.01.2019y.
- [4]. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga murojaatnomasi,
- [5]. World Travel Trends 2019/2020.
- [6]. Travel & Tourism Economic Impact 2019 Uzbekistan// World Travel & Tourism Council 2019